

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษา

- 1.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.2 ความจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา
- 1.4 หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา
- 1.5 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพ
- 1.6 การจัดระบบประกันคุณภาพภายใน
- 1.7 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

- 2.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.2 การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน

การศึกษาของสถานศึกษา

- 2.3 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 2.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.5 การจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
- 2.6 การจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.7 การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน
- 2.8 การจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยต่างประเทศ
- 3.2 งานวิจัยในประเทศ

การประกันคุณภาพการศึกษา

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

อุทุมพร จามรมาน (2545 : 2) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การที่ระบุความชัดเจนในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 ข : 9) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมาย และวิธีการลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูล เพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงานหาจุดเด่นจุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความหมายของระบบการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระบบการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2547 : 6) ได้ให้คำจำกัดความของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การดำเนินกิจกรรมและภารกิจต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและการบริหาร/การจัดการ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรงคือ ผู้เรียนผู้ปกครองและผู้รับบริการทางอ้อม คือ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคม โดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพมีแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตที่มีขาดคุณภาพ

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและแผนที่วางไว้แล้ว เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความมั่นใจว่า จะได้ผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

ความจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คุณภาพด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา รวมทั้งคุณภาพด้านมาตรการส่งเสริม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตระหนักถึงความสำคัญในการนำมาตรฐานการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นเอกภาพ และมีมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุน ให้ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเข้มแข็งและยั่งยืน การศึกษาเป็นกระบวนการ ที่ทำให้คนมีความรู้และคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ช่วยให้คนนั้นอยู่รอดในโลกได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมส่วนรวม คุณภาพการศึกษาสะท้อนถึงคุณภาพของคนที่เป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบันสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังมีความเหลื่อมล้ำและแตกต่างกัน ทั้งในด้านงบประมาณ คุณภาพ บุคลากร หรือแม้แต่ปัจจัยด้านผู้เรียน รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความร่วมมือของกรรมการสถานศึกษา การสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ใกล้เคียงสถานศึกษา และการติดตามช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัด ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา อีกทั้งปัจจุบันสถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเอง มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเอง คุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการจึงมีความแตกต่าง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฉ : 1)

พระราชพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา อันนำไปสู่การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นกฎหมายแม่บทที่ใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาของประเทศไทย ได้กล่าวถึง มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 13 - 14) มีดังนี้

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพศึกษามีฐานะเป็นองค์กรมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาให้มีการตรวจสอบคุณภาพ โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษาตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดให้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดหากมิได้ดำเนินการดังกล่าว ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

ดังนั้น สถานศึกษาทุกระดับจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา โดยสถานศึกษาต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในก่อน เพื่อเป็นการประเมินตนเองและตรวจสอบ ทบทวนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของตนเอง เพื่อที่จะรองรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี การจัดการศึกษามีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทย โดยการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง มีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อันจะสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อทำให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป

สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำระบบประกันคุณภาพภายในไปปฏิบัติ ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นแก่พ่อแม่และประชาชน การประกันคุณภาพภายในทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ก็จะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อตรวจสอบและพัฒนา ปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา การประเมินตนเองเหมือนกับการส่องกระจกดูตนเอง การที่สถานศึกษาใช้

กระจกส่องตน ส่องงานและส่องศิษย์ แล้ววินิจฉัยเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งที่เกิดกับตน กับงาน และกับศิษย์ จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นผลทำให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในส่วนของ การศึกษา ขั้นพื้นฐานนั้น โดยให้สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ มาตรฐานการศึกษา ของ สถานศึกษามีการพัฒนาและประเมินตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ใช้กระบวนการ บริหารที่ดีสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการบริหารและจัดการศึกษามุ่งให้การประกันคุณภาพ ภายใน ของสถานศึกษาเป็นการประกันคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงผลอันเกิดกับผู้เรียน เป็นสำคัญ ที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ก : 14 - 15)

นอกจากนี้ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา พ.ศ. 2553 หมวด 2 ว่าด้วยเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ข้อ 14 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้สถานศึกษายึดหลักการ มีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ข : 82 - 83)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 และสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการตามภารกิจหลักของการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 9 และหมวด 6 มาตรา 47 - 48 และ 51 รวมทั้งการปฏิบัติตามประกาศกฎกระทรวง คือ กำหนดมาตรฐานการศึกษา ปฐมวัยและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นหลักในการประเมินคุณภาพภายใน สำหรับ หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาสามารถเพิ่มมาตรฐาน ของตนได้อีกตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง เชื่อมโยงการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระดับการศึกษาปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ การประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งต่อมาได้มีการออกประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 แทนกฎกระทรวงฉบับเดิม (พ.ศ. 2546) (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555 ข : 2)

สรุปได้ว่า ความจำเป็นในการประกันคุณภาพเป็นกลไกสำคัญที่สามารถขับเคลื่อน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพ ตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามที่มุ่งหวัง ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร สถานประกอบการ ที่รับช่วงผู้จบการศึกษาเข้าศึกษาต่อหรือรับเข้าทำงาน มีความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

มีคุณภาพได้มาตรฐาน นักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่ง มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และได้กำหนดแนวคิดสำคัญข้อหนึ่ง คือ ให้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา โดยที่กำหนดให้ “มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา” เป็นภารกิจสำคัญหมวดหนึ่งที่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการ อีกทั้งต้องเป็นไปตามระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 1)

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามที่มุ่งหวัง ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กร/สถานประกอบการที่รับช่วงผู้จบการศึกษาเข้าศึกษาต่อหรือรับเข้าทำงาน มีความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีคุณภาพได้มาตรฐานแม้จะไม่เท่ากันแต่ก็แตกต่างกันไม่มากนัก นักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ความสามารถมีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด ดังนั้นผู้เรียนจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่สถานศึกษาซึ่งหมายถึง ผู้บริหาร ครูและบุคลากรสนับสนุนทุกคนในสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงตลอดเวลาไม่ว่าจะคิดทำกิจกรรมใดหรือโครงการใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องได้รับผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม นอกจากนี้ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพตามที่คาดหวัง กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา จึงเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในปัจจุบันและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 2)

ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างยั่งยืน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานที่มุ่งประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความตระหนัก รับผิดชอบ และเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นระบบ มีคุณภาพ ผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการกำหนดเป้าหมายและดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ใช้ผลการประเมินตนเอง ผลการประเมินคุณภาพจากองค์กรภายนอก หรือผลการวิจัยที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาเอง ตลอดจนใช้ผลการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน การติดตามตรวจสอบ และปรับปรุงงานเป็นระยะจะช่วยให้งานบรรลุผลได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ ผลที่เกิดกับผู้เรียน ก็จะเป็นที่พึงพอใจกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับช่วงต่อจากสถานศึกษา ด้วยการดำเนินงานที่ทุกคนมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันเช่นนี้ ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่แท้จริง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตในการทำงานของทุกคนเป็นวัฒนธรรมขององค์กรที่ยึดคุณภาพผู้เรียนฝังแน่นอยู่ในจิตใจตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 2 - 3)

ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา (Internal Quality Assurance) เป็นระบบที่สถานศึกษาสร้างความมั่นใจ (Assure) แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงาน ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมคาดหวัง สามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนตามความเหมาะสม ด้วยการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ทั้งองค์กร โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม บุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต้องศึกษาแนวคิด ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพ การศึกษา พ.ศ. 2546 และพ.ศ. 2553 มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก และมาตรฐานการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลาง ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับสถานศึกษา มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยให้หลายฝ่ายมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้แทนนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอนทุกระดับการศึกษา ส่วนสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีบุคลากรน้อยอาจไม่จำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพ

ภายใน แต่ควรตั้งคณะทำงานในภาพรวมของสถานศึกษาที่กำหนดภาระหน้าที่ รับผิดชอบงานที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 34 - 35)

ความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาผู้มาตรฐาน เป้าหมายตามแผน พิจารณาจากผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง มีความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามมาตรฐานนั้น ๆ มีนโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษา ระบบการประกันคุณภาพภายใน รายงานการประเมินตนเอง รวมทั้งกิจกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพด้านผู้เรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนที่ต่ำกว่ามาตรฐานอบรม พัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการเรียนรู้ให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้แบบคละชั้น และจัดการเรียนรู้แบบโครงการ และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และให้ครูศึกษาเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 ช : 6)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานมุ่งประ โยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนก็จะเป็นที่พึงพอใจกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 11) ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ การทำงานที่เป็นระบบเช่นนี้จะช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสถานศึกษา เกิดความรู้สึกว่าเป็นงานปกติ เป็นการมองตนเองและประเมินตนเอง ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือเป็นจริง พร้อมเสมอต่อการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา ยึดหลักการ 3 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 10) คือ

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหาร และตัดสินใจดำเนินงานทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและผู้สอนทำบทบาทหน้าที่ในการสอน จัดกิจกรรมและพัฒนาสื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างเต็มที่ สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชนและสังคมได้มากที่สุด

2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทั้งในฐานะเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการในส่วนอื่น ๆ ของสถานศึกษา โดยมีการร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา

3. การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเป็นเป้าหมาย (Goals) ที่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนต้องได้รับรู้เพื่อการพัฒนาาร่วมกัน และเพื่อการติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของสถานศึกษาว่าสามารถนำพาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานที่ได้กำหนดร่วมกันไว้หรือไม่ จากเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าว สถานศึกษาต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (School Improvement Plan) เลือกลวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม และสามารถทำให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม มีการประชาสัมพันธ์เป้าหมาย

และจุดเน้นที่ต้องการพัฒนาให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ เพื่อเป็นสัญญาประชาคมและเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสู่เป้าหมายเดียวกัน

สรุปได้ว่า หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนา ปรับปรุง ให้สถานศึกษามีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพ

การประกันคุณภาพการศึกษาจึงมีกระบวนการดำเนินการที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน 3 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 11 - 12) ดังนี้

1. การประเมินคุณภาพภายใน เป็นการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตามและการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา กระทำโดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อนำผลจากการประเมินไปใช้ในการวางแผนพัฒนากิจกรรม/โครงการการพัฒนาที่จัดทำขึ้น จึงตั้งอยู่บนฐานความเป็นจริง มีความเป็นไปได้และสำเร็จผลในเวลาอันเหมาะสม

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำรายงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เมื่อจะตรวจสอบความก้าวหน้า สถานศึกษาจะต้องมีข้อมูลสารสนเทศที่แสดงแนวโน้มผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนและการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกปี มีวิธีการเก็บข้อมูลที่ไม่ยุ่งยากและเกิดจากการปฏิบัติจริง ข้อมูลสารสนเทศที่จะแสดงแนวโน้มผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้ไม่ควรจะน้อยกว่า 3 ปีการศึกษา ดังนั้นครูทุกคนต้องสามารถแสดงข้อมูลผลการเรียนของผู้เรียนได้ เป็นรายบุคคล รายห้องเรียน รายชั้น รายกลุ่มสาระ จนเป็นข้อมูลรวมระดับสถานศึกษาได้ หรือโครงการอื่น ๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการก็จะต้องสามารถตอบได้ว่า เหตุใดจึงเพิ่มกิจกรรมใหม่ขึ้นหรือปรับลดกิจกรรมบางอย่างลง ข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้จะถูกนำไปสรุปรายงานให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ เพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาต่อไป

3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาการจากระบบและโครงสร้าง การวางแผนและการดำเนินงานตามแผน รวมทั้ง “สร้างจิตสำนึก” ให้เห็นว่า

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็น “ความรับผิดชอบร่วมกัน” ของทุกคน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก แต่ในระดับสถานศึกษานั้น แท้จริงแล้วคือหน้าที่หลักของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนโดยมีคุณภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเป็นเป้าหมาย ซึ่งในปัจจุบันกำหนดในรูปของมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ฉะนั้น ในการคิดกิจกรรม/โครงการหรือพัฒนานวัตกรรมใด ต้องสะท้อนผลที่เกิดกับผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากผู้ปฏิบัติงานทุกคนทำงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันได้ดี รับผิดชอบและยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน เลือกแนวทางที่ดีที่สุด ยอมรับผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน และพร้อมที่จะแก้ไขให้ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 ก : 16 - 18) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมการ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการจัดการเรียนการสอนควรมีการเตรียมการ ซึ่งการเตรียมการที่สำคัญคือ

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม เป็นการชี้แจงทำความเข้าใจโดยใช้บุคลากรในสถานศึกษาหรือวิทยากรภายนอก โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกันและต้องพัฒนาความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้บุคลากรทุกคนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมิน และการรวบรวมข้อมูล ในช่วงท้ายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมิน การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report)

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับดูแลช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงเป็นทีม โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการควรพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารซึ่งฝ่ายรับผิดชอบงานใดควรเป็นกรรมการผู้รับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพงานนั้น

2. การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวางแผน ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ แผนที่ควรจัดทำคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาแผนการประเมินคุณภาพและแผนงบประมาณ เป็นต้น

2.2 การปฏิบัติตามแผน ขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติ กำกับ ติดตามการทำงานทั้งระดับบุคลากร ราชกลุ่ม ราชหมวด และให้การนิเทศ

2.3 การตรวจสอบประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมามีบรรลุเป้าหมายเพียงใด โดยการประเมินต้องจัดวางกรอบการประเมินจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ จัดเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูลและการตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลสำเร็จแล้ว จะส่งผลให้คณะกรรมการรับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลผลแล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

3. การจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาดำเนินการตามแผนและมีการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในช่วงปลายปีการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปีเพื่อเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้รับทราบ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายในสถานศึกษา ผู้ปกครองหรือชุมชน หน่วยงานต้นสังกัดและผู้ประเมินภายนอกเพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และพร้อมที่จะรับการประเมินจากภายนอก โดยดำเนินการรวบรวมผล การดำเนินงานและผลการประเมิน วิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐาน การศึกษาและเขียนรายงาน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ คุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน สร้างความมั่นใจให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา จัดการศึกษาที่ได้พัฒนาผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาแสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ในการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการประกันคุณภาพภายใน

การจัดระบบประกันคุณภาพภายใน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ จำแนกได้เป็น 2 ส่วน (สมคิด พรหมจ้อย และสุพักตร์ พิบูลย์. 2544 : 4 - 5) ดังนี้

1. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การติดตามตรวจสอบ และตัดสินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

2. การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การติดตามตรวจสอบ และตัดสินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติดีนั้น สถานศึกษา อาศัยแนวคิดการพัฒนาเชิงระบบของเดมมิ่ง (Plan Do Check Act) เป็นพื้นฐานการปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 52 - 53) ดังนี้

P (Plan) การวางแผน สถานศึกษามีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ และใช้ในการ บริหารจัดการภายในสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนด้วยการ กำหนดวัตถุประสงค์ ตั้งเป้าหมาย กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน/พัฒนา และระยะเวลาการพัฒนา มีการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในด้านบุคคล เครื่องมือ และงบประมาณ รวมทั้ง ทำความเข้าใจในแนวปฏิบัติเพื่อสร้างความชัดเจนในการดำเนินงานกับบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

D (Do) การปฏิบัติ สถานศึกษามีการนำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติ ดำเนินการตามแผนอย่างจริงจัง

C (Check) การตรวจสอบ สถานศึกษามีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลเพื่อติดตาม ความก้าวหน้าและความสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ

A (Act) การพัฒนาปรับปรุง หากผลการปฏิบัติเป็นที่น่าพอใจประสบความสำเร็จ สถานศึกษาก็จัดให้เป็นมาตรฐานเพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป เพื่อยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น และหากผลการปฏิบัติมีข้อควรปรับปรุง สถานศึกษาก็จะมีการกำหนดวิธีการปรับปรุงต่อไป

ทุกขั้นตอนของการดำเนินงานพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เน้นการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประกอบด้วย คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และใช้หลักการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสนับสนุนและส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน

สรุปได้ว่า การจัดระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา บุคลากรทุกคน มีส่วนร่วมกำหนดกระบวนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ มีการวางแผนให้สอดคล้องกับ บริบทสถานศึกษา นำแผนไปสู่การปฏิบัติ ตรวจสอบประเมินผลความสำเร็จตามแผนงาน

ที่กำหนดไว้และพัฒนาปรับปรุง กำหนดวิธีการแนวทางเพื่อยกระดับการจัดระบบประกันคุณภาพ ภายในให้ดีขึ้นต่อไป

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้การนำมาตรฐานสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำคำอธิบายและระดับคุณภาพ พร้อมทั้งเกณฑ์การผ่านมาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น เพื่อให้สถานศึกษา ตลอดจนเขตพื้นที่การศึกษาใช้เป็นเครื่องมือ ในการควบคุมตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 5 ด้าน มี 15 มาตรฐาน แต่ละมาตรฐานมีการ กำหนดตัวบ่งชี้ที่ครอบคลุมและให้น้ำหนักความสำคัญกับกระบวนการบริหารและการจัดการ ร้อยละ 70 ส่วนผลของการบริหารและการจัดการคือคุณภาพผู้เรียนเป็นร้อยละ 30 มีรายละเอียด ของมาตรฐานและน้ำหนักคะแนน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ฅ : 4 - 13) ดังนี้

ด้านที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ

- 1.1 มีสุขนิสัยในการดูแลและสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 1.2 มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 1.3 ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยง ต่อความรุนแรง โรค ภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ

1.4 เห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

1.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่น

1.6 สร้างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ กีฬา/นันทนาการ

ตามจินตนาการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

2.1 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

2.2 เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้มีพระคุณ

2.3 ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

2.4 ตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.1 มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ รอบตัว

3.2 มีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

3.3 เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกัน

3.4 ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล

4.1 สรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง และดู และสื่อสารโดยการพูดหรือเขียน ตามความคิดของตนเอง

4.2 นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง

4.3 กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ

4.4 มีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มสาระเป็นไปตามเกณฑ์

5.2 ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์

5.3 ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนเป็นไปตามเกณฑ์

5.4 ผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

6.1 วางแผนการทำงานและดำเนินการจนสำเร็จ

6.2 ทำงานอย่างมีความสุข มุ่งมั่นพัฒนางาน และภูมิใจในผลงานของตนเอง

6.3 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

6.4 มีความรู้สึที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ

ด้านที่ 2 มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

7.1 ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

7.2 ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

7.3 ครูออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสติปัญญา

7.4 ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้

7.5 ครูมีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

7.6 ครูให้คำแนะนำ คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียน และคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค

7.7 ครูมีการศึกษา วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และใช้ผลในการปรับการสอน

7.8 ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา

7.9 ครูจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลาเต็มความสามารถ

มาตรฐานที่ 8 ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

8.1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน

8.2 ผู้บริหารใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลผลการประเมินหรือผลการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ

8.3 ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ

8.4 ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ

8.5 นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนพึงพอใจผลการบริหารจัดการศึกษา

8.6 ผู้บริหารให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่ การจัดการศึกษาเต็มศักยภาพและเต็มเวลา

มาตรฐานที่ 9 คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

9.1 คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระเบียบกำหนด

9.2 คณะกรรมการสถานศึกษากำกับติดตาม ดูแล และขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

9.3 ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน

10.1 หลักสูตรสถานศึกษาเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น

10.2 จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ

10.3 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนองความต้องการ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน

10.4 สนับสนุนให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

10.5 นิเทศภายใน กำกับ ติดตามตรวจสอบ และนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน อย่างสม่ำเสมอ

10.6 จัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงผู้เรียนทุกคน
มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาเต็มศักยภาพ

11.1 ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อาคารเรียนมั่นคง สะอาดและปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก เพียง อยู่ในสภาพใช้การได้ดี สภาพแวดล้อมร่มรื่น และมีแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

11.2 จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

11.3 จัดห้องสมุดที่ให้บริการสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและหรือเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

12.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

12.2 จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

12.3 จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

12.4 ติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

12.5 นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปใช้วางแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง

12.6 จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน
ด้านที่ 3 มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

13.1 มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง

13.2 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ด้านที่ 4 มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 14 การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นที่กำหนดขึ้น

14.1 จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา

14.2 ผลการดำเนินงานส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา

ด้านที่ 5 มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม

มาตรฐานที่ 15 การจัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น

15.1 จัดโครงการ กิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

15.2 ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่ามาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นข้อกำหนดคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดในสถานศึกษา และเพื่อใช้เป็นหลักฐานการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

กฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในให้สถานศึกษาดำเนินการโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ และภาคเอกชน มี 8 ประการ

การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานการศึกษาเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริม

และกำกับดูแลการตรวจสอบการประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา มาตรฐานการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลายระดับ เช่น มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา อีกทั้งยังมีการกำหนดมาตรฐานขึ้นหลายประเภท เช่น มาตรฐานการแนะแนว มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาตรฐานลูกเสือและเนตรนารี มาตรฐานการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน เป็นต้น แต่หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะเห็นว่ามาตรฐานทั้งหลายนั้นมีวัตถุประสงค์เฉพาะ และมีเป้าหมายคือ คุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 15)

ตามกฎกระทรวงได้กำหนดไว้ว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานั้นต้องกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ เอกลักษณ์ของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และต้องครอบคลุมสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่นด้วย ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งระดับปฐมวัย มาตรฐานการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรของสถานศึกษา นโยบายของหน่วยงานส่วนกลาง คุณลักษณะพิเศษของผู้เรียนที่สถานศึกษา ท้องถิ่น และชุมชนคาดหวัง เช่น ความมีสำนึกรักบ้านเกิด การเป็นยุวเกษตรกร การอนุรักษ์อาชีพท้องถิ่น/พื้นบ้าน การมีทักษะในอาชีพ (อาชีพใดอาชีพหนึ่ง) ความสามารถ เฉพาะทางด้านใดด้านหนึ่ง เป็นต้น นำมาสังเคราะห์หลอมรวมกำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา อย่างไรก็ตามสถานศึกษาต้องพึงตระหนักเสมอว่ามาตรฐานที่เกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 15 - 16)

มาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดขึ้นนั้นควรมีการระบุดำเนินชีวิตที่เป็นองค์ประกอบของมาตรฐานนั้น ๆ ให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดความสะดวกและความเข้าใจตรงกันในการวัดและประเมินผล และการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดมาตรฐานนั้นควรประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแห่งนั้น ๆ บุคคลที่มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน นักปราชญ์/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัย/แหล่งความรู้ใกล้เคียงเจ้าของกิจการ/สถานประกอบการในชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณภาพผู้เรียน เมื่อทุกคนที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันในคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานที่ร่วมกันกำหนด จึงมีความเต็มใจและยินดีที่จะผลักดัน สนับสนุนและทำงานร่วมกับสถานศึกษา

ให้พัฒนาไปสู่เป้าหมายได้ในเวลาอันรวดเร็วและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 17)

มาตรฐานการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษา เพื่อการกำกับ ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และประกันคุณภาพ ของสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาจึงไม่ได้หมายถึงระดับคุณภาพด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่รวมถึง ผลผลิตทางการศึกษาที่เกิดกับตัวผู้เรียน โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู ผู้บริหารสถานศึกษาหรือกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ความสำคัญของ มาตรฐานการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งทางตรงในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและทางอ้อมในรูปของสมาคม ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า หน่วยงานองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ สิ่งที่ได้เห็น ได้ชัด คือ สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตร เพื่อจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ความต้องการ และบริบทของท้องถิ่น โดยใช้กรอบหลักสูตรแกนกลาง การที่สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการการศึกษาด้วยตนเอง ย่อมทำให้คุณภาพผู้เรียน คุณภาพการบริหารจัดการการศึกษาแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงกำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้มีระบบ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ได้มาตรฐานเดียวกัน และให้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่เป็นสาระเกี่ยวกับอุดมการณ์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ก : 6)

มาตรฐานการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในเชิงปรัชญา คือ สำคัญต่อการวางรากฐาน ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดความสมดุลในคุณภาพของผู้เรียน สามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข สอดคล้องกับ ความต้องการของสังคม ชุมชน และมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชุมชน เมื่อมองในการปฏิบัติ มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญต่อการวางนโยบาย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และมาตรการ ในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในปัจจุบัน และอนาคตที่สภาพแวดล้อมมีความเปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญในแง่ของการเป็นฐานข้อมูลสนับสนุน การพยากรณ์คุณภาพที่คาดหวังตามที่ต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ก : 7 - 8)

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้าง สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคม บูรณาการอย่าง สมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง

มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน มาตรฐานการศึกษาจึงต้องกำหนดให้ครอบคลุมตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษา โดยมีแนวคิดที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ก : 8 - 10) ดังนี้

1. การบูรณาการ การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษามีความเกี่ยวข้องกันทั้งด้านการบริหารการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน สภาพหรือบริบทของชุมชนนั้น ๆ จึงต้องมีการพิจารณาถึงความสอดคล้องขององค์ประกอบเหล่านี้ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้มีความเกี่ยวเนื่องกัน ทั้งมาตรฐานด้านครู ผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่น

2. ความสอดคล้อง การกำหนดคุณภาพของการจัดการศึกษาหรือผลผลิตจากการศึกษานับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย และการจัดการศึกษาเพื่อมวลมนุษยชนนั้นว่า เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดว่าเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง มีสุข ดังนั้นในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาจึงต้องให้มีความสอดคล้องกันในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบสถานศึกษา จนถึงระดับท้องถิ่น

3. การรับผิดชอบร่วมกัน การจัดการศึกษาหรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา จึงต้องให้มีการแสดงความรับผิดชอบร่วมกันทุกส่วน การมีบทบาทหรือการทำงานร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้โลกและสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การจำกัดของทรัพยากรทำให้ต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรล่วงหน้า โดยที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา สิ่งสำคัญคือ ทรัพยากรมนุษย์ เพราะเป็นผู้กำหนดแนวทางหรือนโยบายหลัก ดังนั้น มาตรฐานการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีคุณค่า

สรุปได้ว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษามีการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้เพื่อการประกันคุณภาพภายใน เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์มาจากมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต้องผ่านความเห็นชอบ

ของคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งมีการประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในภายนอก

การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

แผน (Plan) เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ/กิจกรรม วิธีการที่ได้ผ่านการคิดมาแล้วล่วงหน้า โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันคิดและพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ สำหรับเป็นเครื่องชี้้นำ การดำเนินการใด ๆ ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร การวางแผน มักมีการกำหนด วัตถุประสงค์เป้าหมาย และกรอบเวลาของการดำเนินการตามแผนอย่างชัดเจน สถานศึกษา ต้องมีการจัดทำแผน 2 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 17 - 18) คือ

1. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (Strategic Plan/Improvement Plan) ซึ่งเป็นแผนที่มีรอบระยะเวลาการพัฒนามุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา อาจเป็นแผน 3 ปี แผน 4 ปี หรือแผน 5 ปี แล้วแต่ความเหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา แผนประเภทนี้จะสะท้อนกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่จะใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุง เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่วางไว้

2. แผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan/Operation Plan) ซึ่งเป็นแผนรายปีที่ดำเนินการ ตามแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อการดำเนินงานเป็นรายปี แผนปฏิบัติการ ประจำปีแต่ละปีควรมีจุดเน้นที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม นอกจากความชัดเจนในการดำเนินกิจกรรม ตามกรอบเวลา สถานที่ งบประมาณ ผู้รับผิดชอบแล้ว สถานศึกษาต้องกำหนดกิจกรรมการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน ความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การดำเนินงาน มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว คล่องตัว มีการประเมินตนเอง อันนำไปสู่การได้ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อนำไป เขียนรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาต่อไป

การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต้องผ่านการคิดและวิเคราะห์ เชิงกลยุทธ์มาแล้วอย่างรอบด้านและรอบคอบ โดยอาจใช้วิธี SWOT Analysis, Balanced Scorecard หรือวิธีการอื่น ๆ ที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสมสำหรับเป็นเข็มทิศชี้้นำการดำเนินงานตามกลยุทธ์ เพื่อนำไปสู่การบรรลุตามวิสัยทัศน์และมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษาวางเป้าหมายไว้ ส่วนการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีจะมีการระบุวัตถุประสงค์ เป้าหมายการจัดสรรทรัพยากร และกรอบเวลาของการดำเนินงานตามแผนอย่างชัดเจน ในการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถตรวจสอบตนเองได้ว่าเป็นแผนพัฒนาที่มีคุณภาพหรือไม่ โดยพิจารณาจากประเด็นที่กฎกระทรวงกำหนดให้ต้องดำเนินการ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 18 - 19) ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ
2. กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม
3. กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชา ผลการวิจัยหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้
4. กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ
5. กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษา และผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางการมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครอง และองค์กรชุมชน
7. กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
8. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในทศวรรษหน้านั้น สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องเข้าใจบริบทและความต้องการของสถานศึกษาเอง โดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ทั้งผลการประเมินตนเอง ผลการประเมินภายนอก ผลการประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา ผลการทดสอบสอบระดับชาติ รวมทั้งผลการวิจัยจากการทำวิจัยชั้นเรียนของครู แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผน โครงการ/กิจกรรม หรือนวัตกรรมที่นำมาใช้ สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและความต้องการใช้แหล่งวิทยากรที่อยู่ใกล้เคียงให้เป็นประโยชน์ และที่สำคัญมากที่สุดประการหนึ่ง คือ บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีจิตสำนึกร่วมในการจัดการศึกษาให้ถึงเป้าหมายที่หวังไว้ร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ช : 21)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เน้นให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยส่งเสริมให้หน่วยปฏิบัติ คือ สถานศึกษามีการวางแผนพัฒนาที่ยืดสภาพปัญหา ความต้องการ และให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสารสนเทศ เป็นปัจจัยหลักในการวางแผนร่วมกันระหว่างบุคลากรทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สถานศึกษาจะต้องมีการระดมสมองในการวิเคราะห์สภาพภายในและภายนอก เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรภายใน

สถานศึกษาที่เป็นผู้ให้บริการและสอดคล้องกับความปรารถนาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วย บุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษา ได้แก่ ผู้แทนของครูผู้สอน ผู้แทนของกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนของผู้ปกครอง ผู้เรียน ผู้แทนขององค์กร หน่วยงานและสถาบัน ตลอดจนสถานประกอบการต่าง ๆ ในชุมชน ให้เข้ามาร่วมคิดร่วมจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อช่วยกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย เงื่อนไข และภาพแห่งความสำเร็จ ซึ่งครอบคลุมภารกิจและความรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดังกล่าวจะต้องมุ่งเน้นกระบวนการสร้างคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด ถือเป็นแผนระยะยาวที่สถานศึกษาจะต้องใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ในการกำหนดโครงการพัฒนาในแต่ละด้านที่ตรงกับความต้องการยกระดับคุณภาพของการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ชัดเจน เหมาะสม และถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งมีหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เช่น SWOT Analysis กระบวนการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา (SWOT Analysis) เป็นกระบวนการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ผลสรุปสำหรับกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสถานศึกษาที่มีความชัดเจนจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths Weaknesses Opportunities และ Threats (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 5 - 7) มีความหมายดังนี้

Strengths คือ จุดแข็งหรือจุดเด่น หมายถึง การดำเนินงานภายในสถานศึกษาที่บรรลุวัตถุประสงค์

Weaknesses คือ จุดอ่อนหรือจุดที่ควรพัฒนา หมายถึง การดำเนินงานภายในสถานศึกษาที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินการของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ทำให้งานไม่บรรลุวัตถุประสงค์

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาการดำเนินงานจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายในสถานศึกษา รวมถึงบุคลากรขององค์กรอื่น ๆ ดังนั้น จึงควรเข้าใจบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 10 - 15) ดังนี้

1. บุคลากรภายในสถานศึกษา

1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.1.1 วิเคราะห์ ศึกษา นโยบาย ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของชาติ กระทรวง กรม จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และสภาพความต้องการของท้องถิ่นชุมชน สภาพการจัดการศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นอย่างเป็นระบบ นำมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และความสำเร็จของสถานศึกษา ร่วมกับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

1.1.2 ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก ในเรื่องการประกันคุณภาพ การศึกษากับครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งการจัดระบบประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษา

1.1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน และมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ ในการดำเนินงานตามกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการกำหนดบทบาท หน้าที่และแนวทางความร่วมมือของครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

1.1.4 จัดสรรงบประมาณและทรัพยากร เพื่อใช้ในแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) และ แผนปฏิบัติการประจำปี

1.1.5 ร่วมประชุมปฏิบัติการและร่วมระดมพลังสมองในการจัดทำแผนพัฒนา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) และแผนปฏิบัติการประจำปี

1.1.6 สนับสนุน อำนาจความสะดวก รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของ สถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) และแผนปฏิบัติการประจำปี

1.1.7 ตรวจสอบ กำกับ ติดตาม กระบวนการจัดทำแผน รวมทั้งจัดให้มีการ ประเมินคุณภาพของแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) และแผนปฏิบัติการประจำปี

1.1.8 จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีนำเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และใช้เป็นข้อมูล ในการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) ต่อไป

1.2 รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้ากลุ่ม/หัวหน้างาน/หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ครู มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.2.1 สรุปข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน ผลงานดีเด่นของผู้เรียน ศักยภาพของครู สภาพการจัดการเรียน การสอน สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น นโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณาการศึกษ ความต้องการของผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชน

1.2.2 ร่วมประชุมหารือ สัมมนา วิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และความสำเร็จ ของสถานศึกษา ร่วมกับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งกำหนดเป้าหมาย/ความสำเร็จ สู่การพัฒนางานในหน้าที่รับผิดชอบ

1.2.3 ดำเนินกิจกรรม/โครงการ สรุปรวบรวมรายงาน และประเมินผลกิจกรรม/โครงการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) และแผนปฏิบัติการประจำปี

2. บุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.1 คณะกรรมการสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.1.1 ให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหา และความต้องการของผู้ปกครอง ท้องถิ่น ชุมชน ความต้องการของชุมชน แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา วิทยากรท้องถิ่น การสนับสนุนจากชุมชน คุณภาพผู้เรียน และการศึกษาต่อ

2.1.2 ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และความสำเร็จของสถานศึกษา

2.1.3 พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี ตลอดจนการใช้งบประมาณและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.1.4 กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

2.2 ผู้ปกครอง ผู้เรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.2.1 ให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหา และความต้องการของผู้ปกครองและผู้เรียน การช่วยเหลือสนับสนุน โรงเรียน การพัฒนาคูณาการ ผู้เรียน และการศึกษาต่อ

2.2.2 ร่วมประชุมหารือ สัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และ ความสำเร็จของสถานศึกษากับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2.2.3 ให้การสนับสนุนการใช้งบประมาณและทรัพยากรเพื่อใช้ตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี

2.2.4 ร่วมนำเสนอและสะท้อนผลจากการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป

2.3 หน่วยงาน องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชน และชุมชน มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.3.1 นำเสนอและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นชุมชน แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาและวิทยาการในท้องถิ่น นโยบาย และทิศทางพัฒนาชุมชน การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรจากชุมชน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการศึกษาต่อ

2.3.2 ร่วมจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี

2.3.3 ให้การสนับสนุนการใช้งบประมาณและทรัพยากร เพื่อใช้ตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (ระยะ 3 - 5 ปี) และแผนปฏิบัติการประจำปี

2.3.4 ร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องตามแผนปฏิบัติการประจำปี

2.3.5 ร่วมนำเสนอและสะท้อนผลจากการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษามีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาที่แสดงแผนงานโครงการ กิจกรรม วิธีการ งบประมาณ และผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน สอดรับกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ โดยมีการกำหนดกรอบเวลาของการดำเนินงานอย่างน้อย 3 ปี เพื่อใช้เป็นกรอบ ทิศทางในการดำเนินงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันคิด วิเคราะห์ และพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ และมีการนำแผนสู่การปฏิบัติตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้

การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดไว้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดระบบการบริหารสถานศึกษาและระบบสารสนเทศ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 21 - 23) ดังนี้

1. การจักระบบบริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาสามารถจักระบบบริหาร โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีหรือผลงานวิจัยที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ใช้เทคนิคการบริหารและการจัดการให้สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย เช่น การใช้วงจรการพัฒนาคุณภาพ (PDCA : Plan Do Check Act) ของเดมมิ่ง (Deming Cycle) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) เป็นต้น

การจัดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาควรจัดให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดที่มีการแบ่งงานเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ทั้งนี้ การบริหารงานตามโครงสร้างของสถานศึกษา สถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่หรือใหญ่พิเศษจำเป็นต้องมีคณะกรรมการหลายระดับหลายฝ่าย นับตั้งแต่ระดับบริหาร/อำนวยการ ระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับชั้น หรือมีการตั้งคณะทำงานเฉพาะขึ้น เพื่อรับผิดชอบงานเป็นคราว ๆ ไปสถานศึกษานขนาดกลาง ซึ่งจะมีความคล่องตัวมากที่สุดก็จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดผู้รับผิดชอบงานที่เหมาะสม เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมให้มากที่สุด สำหรับสถานศึกษานขนาดเล็กควรเน้นลักษณะการทำงานแบบบูรณาการ เช่น รวมงานวิชาการและงานงบประมาณไว้ด้วยกัน เพราะทุกงานต้องเกี่ยวข้องกับการใช้เงิน หรือรวมงานวิชาการกับงานบุคคล เพราะการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนต้องเกี่ยวข้องกับครู ครูทุกคนต้องทำงานบริหารทั่วไปได้ เป็นต้น การทำงานในรูปคณะกรรมการอาจมีความจำเป็นน้อยมากสำหรับสถานศึกษานขนาดเล็กเพราะบุคลากรมีอยู่เพียงไม่กี่คน ดังนั้นทุกคนจึงต้องมีแผนการทำงานของตนเองควบคู่กับแผนการสอนด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานเป็นระยะตามวงจรคุณภาพ มีการปรับปรุงงานทันทีที่ไม่ทำให้งานค้างค้ำ จึงมีเวลาให้กับการพัฒนาการเรียนการสอนได้เต็มที่

2. การจักระบบสารสนเทศ

สถานศึกษาควรมีการจักระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ครอบคลุมและเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษาสืบค้นได้ง่ายและรวดเร็ว ผู้รับผิดชอบดูแลสารสนเทศของสถานศึกษาต้องทำงานอย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดกรอบการเก็บข้อมูลเฉพาะที่จำเป็นวางแผนการเก็บข้อมูล ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายสร้างความเข้าใจให้ทุกฝ่าย ความตระหนักถึงความจำเป็นในการเก็บข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ข้อมูลและสารสนเทศทั้งหลายล้วนต้องได้จากครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาทั้งสิ้น เมื่อมีความเข้าใจที่ถูกต้อง การได้มาซึ่งข้อมูลก็จะมีคุณภาพถูกต้องและได้ข้อมูลที่จำเป็นปัจจุบัน

ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน วิธีการ/รูปแบบ/นวัตกรรมการจัดการเรียน การสอนของครู วิธีการ/รูปแบบ การบริหารจัดการของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมพัฒนาการจัด การศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา สถิติ และผลการใช้แหล่งเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา วิธีการ/จำนวนครั้ง/จำนวน โครงการที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันพัฒนาเพื่อสร้างให้เกิดองค์กร แห่งการเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลและสารสนเทศที่นับว่ามีความสำคัญและ จำเป็นที่สุดคือ ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องจัดเก็บข้อมูลและ สารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล และต้องทำให้เป็นปัจจุบันในทุกภาคเรียน เพื่อการวางแผน และปรับปรุงการดำเนินงานได้ทันเหตุการณ์ การมีระบบข้อมูลและสารสนเทศจึงจะนับว่าได้ ประโยชน์อย่างแท้จริง

การจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศสามารถจัดเก็บในรูปแบบของแฟ้มเอกสารหรือจัดเก็บ โดยใช้ระบบต่างๆ จากคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา ปัจจุบันสถานศึกษาขนาดใหญ่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการบันทึกข้อมูลประมวลผล แล้วสรุป เป็นสารสนเทศเพื่อการใช้งานได้ทันทีเช่นเดียวกัน สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งมีบุคลากรไม่เพียงพอควรใช้คอมพิวเตอร์ในการเก็บข้อมูลและสารสนเทศเช่นเดียวกัน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ช่วยลดภาระในเรื่องนี้ได้อย่างมาก

การบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาให้เกิดพลังและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องยึด เงื่อนไขและหลักการสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 6 - 8) ดังนี้

1. การตัดสินใจที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Decision) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ โรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การมีส่วนร่วม (Participation) กำหนดให้บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม เป็นคณะกรรมการร่วมแสดง ความคิดเห็นหรือร่วม กำกับ ติดตาม ดูแล
3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) เน้นการกระจายอำนาจด้านการบริหารงาน วิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ให้คณะกรรมการ เขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ
4. ความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) มีการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบและภารกิจของผู้รับผิดชอบ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้น
5. ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นหลักคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดี เพื่อประกันว่าบุคลากรในองค์กร มีความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้ยึดหลักเป้าหมายสอดคล้องต่อสังคม กระบวนการ โปร่งใส และทุกขั้นตอนมีผู้รับผิดชอบ

6. ความเป็นนิติบุคคล (A Juristic Person) เน้นการใช้สิทธิและอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ให้กับโรงเรียนเฉพาะตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับในการบริหารจัดการศึกษา

นอกจากนี้ กิจกรรมที่ทำให้การบริหารประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจสรุปและจำแนกหน้าที่การบริหารครอบคลุมใน 4 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะดำเนินการอย่างไร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด
2. การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง กระบวนการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ และการจัดระบบการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร
3. การนำ (Leading) หมายถึง การอำนวยการและการประสานงานเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร
4. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การกำกับให้การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าหมายและแผนขององค์กรที่ได้กำหนดไว้

การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีกระบวนการในการบริหารหลายกระบวนการ ที่สามารถนำมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่ กระบวนการทำงานเชิงระบบ (PDCA) กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) และกระบวนการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management : RBM) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 8)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดขั้นตอนการทำงานเชิงระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 10 - 11) ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน (Plan)

การวางแผนที่ดีช่วยให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุคิบ ชั่วโมงการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ และช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต

2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do)

ขั้นตอนการปฏิบัติเป็นการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการดำเนินงาน เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุง ซึ่งจะก่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

3. ขั้นตอนการตรวจสอบและประเมินผล (Check)

การตรวจสอบและการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่ทำให้เราทราบว่า การปฏิบัติบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งที่สำคัญก็คือ ต้องรู้ว่า จะตรวจสอบอะไรบ้าง และบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

4. ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนา (Act)

การปรับปรุงและพัฒนาเป็นขั้นตอนการดำเนินงานที่นำผลจากการตรวจสอบและประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ค : 23) ได้กล่าวถึง ระบบสารสนเทศว่า ประกอบด้วย

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริง ซึ่งอาจแสดงเป็นตัวเลข ตัวหนังสือ หรือสัญลักษณ์ ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นสิ่งที่เก็บรวบรวมมาโดยยังไม่ได้ประมวลผล วิเคราะห์หรือจัดกระทำ จึงทำให้ข้อมูลไม่สมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เช่น จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียน น้ำหนัก ส่วนสูง เกรดเฉลี่ย คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (NT, O-NET) ผลการประเมินตัวชี้วัดตามมาตรฐานหลักสูตรสถานศึกษา เป็นต้น

สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านการประมวลผลหรือการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จนอยู่ในรูปแบบที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจหรือนำไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ เช่น อัตราส่วนครูต่อนักเรียน การเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ การจัดเรียงลำดับคะแนนของนักเรียน ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการเรียน ตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษาในระดับดีเยี่ยม ดี ผ่าน ไม่ผ่าน เป็นต้น

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สารสนเทศของสถานศึกษาจึงเกิดจากการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของครู บุคลากรในสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง มาจัดกระทำประมวลผลหรือวิเคราะห์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับ การแจกแจง การวิเคราะห์ ฯลฯ ตลอดจนการใช้สูตรทางคณิตศาสตร์ต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ค : 23)

ระบบสารสนเทศ (Information System) หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลให้อยู่ในรูปสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สูงสุด และการจัดเก็บรักษาอย่างมีระบบ เพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้ สารสนเทศที่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบจะสามารถนำไปใช้สนับสนุนการบริหารและการตัดสินใจทั้งในระดับปฏิบัติและระดับผู้บริหารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 ค : 24)

การจัดให้มีระบบสารสนเทศที่ดีในสถานศึกษานั้น ต้องเป็นไปตามกระบวนการหรือขั้นตอนที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ โดยทั่วไปการจัดระบบสารสนเทศมีขั้นตอนการดำเนินงานหลัก ๆ จำนวน 5 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 26 - 28) คือ

1. การรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ นั้น จะต้องกำหนดรายการข้อมูลที่ต้องการ กำหนดวิธีการจัดเก็บ สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและแหล่งข้อมูล นอกจากนั้น ควรกำหนดเวลาในการจัดเก็บหรือผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บ โดยต้องคำนึงถึงข้อมูลที่ตรงกับความต้องการที่กำหนดไว้และมีความเชื่อถือได้
2. การตรวจสอบข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ก่อนที่จะนำไปประมวลผล ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน โดยพิจารณาจากความถูกต้องความสมบูรณ์ และความเป็นปัจจุบันของข้อมูล
3. การประมวลผลข้อมูล ขั้นนี้เป็นการนำข้อมูลมาประมวลผลให้เป็นสารสนเทศ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ควรใช้ค่าสถิติที่ง่ายและตรงที่สุด ค่าสถิติที่นิยมนำมาใช้ เช่น ค่าร้อยละ อัตราส่วน สัดส่วน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือแม้กระทั่งการแจกแจงความถี่ ที่เป็นการหาค่าสถิติที่ง่ายที่สุด
4. การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ ข้อมูลที่ผ่านการประมวลผลหรือจัดทำเป็นสารสนเทศที่มีความหมายชัดเจน มีความกะทัดรัด ตรงกับความต้องการและสะดวกต่อการนำไปใช้อาจนำเสนอในรูปแบบของตาราง แผนภาพ กราฟ หรือการบรรยายเป็นความเรียงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการนำไปใช้และลักษณะของสารสนเทศนั้น ๆ
5. การจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ การจัดเก็บส่วนที่เป็นข้อมูลและส่วนที่เป็นสารสนเทศไว้ในสื่อต่าง ๆ อย่างมีระบบ สะดวกต่อการค้นหาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ อาจจัดเก็บเป็นแฟ้มเอกสารหรือแฟ้มอิเล็กทรอนิกส์ตามศักยภาพของสถานศึกษา แต่ต้องคำนึงถึงระบบของการค้นหาให้สะดวกต่อการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน การนำข้อมูลไปประมวลผลใหม่ รวมทั้งการนำสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในงานต่าง ๆ

สถานศึกษาที่มีระบบสารสนเทศที่สมบูรณ์ ครบถ้วน เป็นปัจจุบันใช้ได้สะดวก และตรงตามความต้องการ จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ มีกระบวนการวิเคราะห์ประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีความสมเหตุสมผล เพราะสารสนเทศทั้งหลายนั้น นอกจากจะใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน และประกอบการตัดสินใจแล้ว ยังนำไปสู่การพัฒนาแนวความคิดและสร้างทางเลือกใหม่ ๆ ในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 28)

การจัดระบบบริหารและสารสนเทศของสถานศึกษานับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการและครอบคลุมภารกิจด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาจึงต้องมีระบบการบริหารและการจัดการศึกษาที่นำไปสู่คุณภาพของผู้เรียน รวมถึงระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบันและสามารถเรียกใช้ข้อมูลสารสนเทศได้ตลอดเวลา โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 37 - 38)

การจัดระบบบริหารและสารสนเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบและจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ครอบคลุม เป็นปัจจุบันสะดวกต่อการเข้าถึงและการให้บริการ การดำเนินการดังกล่าว ควรคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานในท้องถิ่น ควรคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล การกระจายอำนาจ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ รวมทั้งบุคลากรทุกกลุ่มงานควรมีการรับรู้หรือร่วมงานอย่างทั่วถึง การกำหนดผู้รับผิดชอบเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ระบบการประกันคุณภาพภายในนั้น สถานศึกษาทุกขนาด ไม่ว่าจะขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ ควรจัดทำคำสั่งมอบหมายงานให้ชัดเจน ให้เป็นไปตามความเหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อม และจำนวนบุคลากร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ค : 40 - 41)

สรุปได้ว่า การจัดระบบบริหารและสารสนเทศนั้น สถานศึกษามีการจัดทำระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ถูกต้อง ครอบคลุม ทันสมัย พร้อมใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมภารกิจด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป รวมทั้งงานสนับสนุนอื่น ๆ โดยเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย และสามารถให้บริการแก่ผู้ต้องการใช้

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางการทำงาน เพื่อทุกคนทุกฝ่ายมีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่ไม่ขัดแย้งกัน แต่แผนจะไม่มี ความหมาย ถ้าการดำเนินงานของบุคลากรในสถานศึกษาไม่ดำเนินงานตามแผน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการควบคู่กับการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพและระบบคุณธรรมย่อมสร้างคนที่มีคุณภาพให้เกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก ผู้บริหารจะทำหน้าที่จัดตั้งอำนาจความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล คุณแล กำกับ ติดตาม

และนิเทศงานของบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ ให้ความสำคัญการดำเนินงานและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องจนเป็นปกติวิสัยครูต้องทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนอย่างเต็มศักยภาพและเต็มเวลา แบ่งเวลาหรือบริหารเวลาในการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีได้อย่างเหมาะสมและบรรลุผลสำเร็จตามแผน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน ซึ่งทุกคนที่เกี่ยวข้องจะปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทของตนเองอย่างดีที่สุด และภาคภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารจึงควรเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการส่งเสริมสนับสนุน กำกับ ติดตาม และให้ความช่วยเหลือแก่บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 24)

แผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษามีโครงการ/กิจกรรมที่ต้องดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดผลสำเร็จตามที่ระบุในตัวชี้วัดของโครงการการดำเนินงานตามแผนนั้น สถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมในเทคนิคการบริการและการจัดการที่จะทำให้แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย สะท้อนให้เห็นว่ามีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน มีระบบที่ตรวจสอบได้ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) เป็นกระบวนการดำเนินงานเชิงระบบ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 9) สรุปได้ดังนี้

1. **ขั้นวางแผน (Plan)** เป็นการกำหนดกรอบงานที่ต้องการแก้ปัญหา ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ โดยพิจารณาว่าต้องนำข้อมูลอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ แล้วกำหนดทางเลือก ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การวางแผนจะช่วยให้สามารถคาดการณ์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้

2. **ขั้นปฏิบัติ (Do)** เป็นการลงมือปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนา ตามทางเลือกที่กำหนดไว้ในแผน ขณะเดียวกันมีการตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าดำเนินไปในทิศทางที่กำหนดไว้หรือไม่

3. **ขั้นตรวจสอบ (Check)** เป็นการประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนา ซึ่งทำให้ทราบว่า การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยกำหนดความถี่ของการตรวจสอบตามความเหมาะสม

4. **ขั้นปรับปรุงและพัฒนา (Act)** เป็นการพิจารณาผลการตรวจสอบและอาจนำผลการตรวจสอบมาดำเนินการ 2 กรณี คือ

4.1 ถ้ามีผลการปฏิบัติงานที่ดีให้นำกระบวนการปฏิบัตินั้น มาจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

4.2 ถ้าผลงานยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ต้องนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าการดำเนินการอย่างไรต่อไป เพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษามีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่แสดง โครงการ กิจกรรม วิธีการ งบประมาณ ทรัพยากร และผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน และเสนอแผนปฏิบัติการประจำปีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบ และนำแผนปฏิบัติการประจำปีสู่การปฏิบัติตามกรอบ ระยะเวลา โครงการ กิจกรรม ที่กำหนดไว้ กำกับติดตาม ประเมินผลและรายงานการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี

การจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษายเป็นกระบวนการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงการจัดทำรายงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่ต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นแนวโน้มการปฏิบัติงานว่าดีขึ้นหรือกำลังถดถอยลง และควรมีการปรับปรุงแก้ไขหรือเร่งพัฒนาในเรื่องใดบ้าง การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงควรกระทำทุกปีถือเป็นการประเมินตนเองของสถานศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง การดำเนินงานทำได้ทั้งระหว่างและหลังการดำเนินงาน โดยความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับคุณภาพผู้เรียนเป็นอันดับแรก และเชื่อมโยงถึง มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในด้านอื่นๆ รวมถึงเอกลักษณ์ของสถานศึกษาด้วย ผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาในแต่ละครั้งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ให้กับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และ การบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : 25)

นอกจากนี้กฎกระทรวงยังกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษามีหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอีกทางหนึ่งด้วย โดยให้ดำเนินการติดตามตรวจสอบอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี ทั้งนี้ ในส่วนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดทำแผนการติดตามตรวจสอบคุณภาพสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพและได้รับประโยชน์จากการติดตามตรวจสอบครบถ้วน กรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาใดมีสถานศึกษาในความดูแลรับผิดชอบจำนวนไม่มาก ควรมีการติดตามตรวจสอบเป็นประจำทุกปี ส่วนเขตพื้นที่การศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่ในความดูแลรับผิดชอบจำนวนมากไม่สามารถตรวจสอบให้ครบได้ภายใน 3 ปี ก็ควรมีการประสานงาน โดยอาศัยบุคลากร/ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถมาร่วมปฏิบัติการได้ ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานในการออกติดตามตรวจสอบ มีการกำหนดกรอบการตรวจสอบที่ชัดเจน ซึ่งประเด็นการตรวจสอบต้องสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการแจ้งผลการตรวจสอบให้สถานศึกษาทราบ เปิดเผยผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชนทราบด้วยประโยชน์จากการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเขตพื้นที่การศึกษาอย่างสม่ำเสมอ นั้นจะทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน หรือแม้แต่ผู้เรียนเองรับรู้ถึงปัญหาอุปสรรค การดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษาและหาทางปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกัน รวมทั้งนำผลการตรวจสอบคุณภาพไปปรับแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือแผนปฏิบัติการประจำปี และใช้เป็นข้อมูลเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 25 - 26)

การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นขั้นตอนของการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553 ที่มุ่งเน้นในเรื่องของผลการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อนำผลจากการติดตามตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการจัดทำรายงานเพื่อเผยแพร่ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาแก่สาธารณชนต่อไป ในการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและการส่งเสริม สนับสนุนระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด จะเห็นได้ว่าการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเป็นการดำเนินงานที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แตกต่างกันในเรื่องของจุดเน้นและบทบาทในการดำเนินการ โดยเฉพาะขั้นตอนการติดตามตรวจสอบคุณภาพมุ่งเน้น การตรวจสอบความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ ขณะที่การประเมินคุณภาพภายในเป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้จากการติดตาม

ตรวจสอบ คุณภาพก็สามารถสะท้อนถึงความสำเร็จของการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาได้เช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฅ : 1 - 2)

การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฅ : 4) ประกอบด้วย

1. การกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ทั้งระดับบุคคลและระดับสถานศึกษา
3. การรายงานและนำผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนา
4. การเตรียมการและให้ความร่วมมือในการติดตามตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด

การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาโดยหน่วยงานต้นสังกัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฅ : 5) ประกอบด้วย

1. การกำหนดระยะเวลาในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
2. การแต่งตั้งคณะทำงานที่รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
3. การดำเนินงานติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนดไว้
4. การจัดทำรายงานผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อสะท้อนผลให้สถานศึกษานำไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ
5. การนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฅ : 7) ดังนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถติดตามรวบรวมข้อมูลความก้าวหน้าของการดำเนินงานและการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง
2. เพื่อรวบรวมและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ และนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด
3. เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับ
4. เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง
5. เพื่อเตรียมพร้อมรับการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัดและรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา ซึ่งมีการดำเนินงานใน 2 ลักษณะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฃ : 10 - 12) ดังนี้

1. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาโดยหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานต้นสังกัด ดำเนินการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และแจ้งให้สถานศึกษาทราบ พร้อมเปิดเผยผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งในการดำเนินการ ดังกล่าวนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาแต่ละแห่งอย่างน้อย 3 - 5 คน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษา การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาสามารถตรวจสอบคุณภาพได้ตาม บริบทของสถานศึกษา ซึ่งในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงฯ เป็นการติดตาม ตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี การดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ ได้ตามแผนหรือไม่ มีการปรับแผนหรือไม่ มีเพราะเหตุใด มีการสรุปผลการดำเนินงานบรรลุ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ การติดตามตรวจสอบมีการให้ข้อสังเกต ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อดำเนินการต่อไป

การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการติดตาม ตรวจสอบความ ก้าวหน้าของการดำเนินงาน ได้แก่ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ เพื่อให้ การบริหารจัดการคุณภาพมีประสิทธิภาพ ใช้วงจรการบริหารงานเชิงระบบหรือวงจรเดมมิ่ง (PDCA) เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ฃ : 12)

สรุปได้ว่า การจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพศึกษานั้น สถานศึกษามีการแต่งตั้ง คณะกรรมการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา วางระบบการทำงาน และมอบหมายการติดตามตรวจสอบระดับสถานศึกษา โดยแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบ ซึ่งประกอบด้วย ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี ตามปฏิทินการปฏิบัติงาน รวมทั้งดำเนินการแก้ไขให้เป็นไปตามแผนเป็นระยะ ๆ ตลอดช่วงเวลาที่ปฏิบัติ และจัดทำรายงาน เสนอเพื่อดำเนินการพัฒนาคุณภาพต่อไป

การจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

การประเมินคุณภาพภายในเป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่กระทำโดยบุคลากรภายในหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพภายในถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อที่จะได้ทราบขีดความสามารถในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาหรือไม่ นำผลการประเมินไปแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันที เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การประเมินภายในถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของสถานศึกษาหรือการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 : 26 - 27)

การประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาควรยึดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามควรสะท้อนภาพความสำเร็จที่ชัดเจนอย่างน้อย 2 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 : 1 - 5) ดังนี้

1. คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรของสถานศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในทุกระดับชั้น พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน โดยระบุได้ถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีความเสี่ยง กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาในการอ่าน คณิตวิเคราะห์ และเขียน กลุ่มผู้เรียนที่มีคุณลักษณะยังไม่เป็นไปตามที่พึงประสงค์ เพราะข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่ อันนำไปสู่การปรับปรุงการบริหารจัดการต่อไป

2. คุณภาพการศึกษาด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดไว้แล้วในทุกมาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบจากเอกสารหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นต้น

การดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายในเป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุง พัฒนาให้บรรลุเป้าหมายและนำข้อมูลไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเองและพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในการศึกษาของสถานศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การดำเนินการดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมหลักสูตรสถานศึกษา การดำเนินการดังกล่าวเป็นการพัฒนานักเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

3. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ทั้งระดับบุคคลและระดับสถานศึกษา การรายงานและนำผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนา การเตรียมการและให้ความร่วมมือในการติดตามและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด

4. การประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา ประกอบด้วย การประเมินการปฏิบัติงาน และคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ดำเนินการโดยสร้างความตระหนัก แต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการประเมิน กำหนดกรอบการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำเครื่องมือการประเมิน และการนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนา

5. การจัดทำรายงานประจำปี ประกอบด้วย การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบจัดทำรายงานการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การเขียนรายงานและการจัดทำรายงานนำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพิจารณาเห็นชอบ รายงานและเปิดต่อสาธารณชน ติดตามผลและรับข้อมูลย้อนกลับ

การประเมินคุณภาพภายใน เป็นระบบและกลไกในการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดโดยสถานศึกษาต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการประเมินคุณภาพภายในเป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของสถานศึกษา การประเมินคุณภาพภายในกระทำโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และพร้อมที่จะได้รับการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานต้นสังกัดและการประเมินจากหน่วยงานภายนอกอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ง : 7)

วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ง : 8 - 9) มีดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบคุณภาพและผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานสถานศึกษา
2. เพื่อนำผลการประเมินคุณภาพภายในมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
3. เพื่อพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
4. เพื่อนำข้อมูลผลการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาไปจัดทำรายงานประจำปี

สรุปได้ว่า การจัดทำให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ประชุมชี้แจงสร้างความตระหนักความเข้าใจในการประเมินคุณภาพภายใน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการประเมินอย่างชัดเจน โดยจัดทำเครื่องมือการประเมินตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และนำผลการประเมินคุณภาพภายในมาวิเคราะห์ วางแผน แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษา

การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน

จากการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถสรุปและจัดทำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาและถือว่าเป็นรายงานประจำปีของสถานศึกษาได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ไม่ให้สถานศึกษาต้องมีการระงับการจัดทำรายงานหลายเล่ม การจัดทำรายงานประจำปีถือเป็นเรื่องปกติที่สถานศึกษาต้องจัดทำหลังการจัดการศึกษาผ่านไปแต่ละปี ทั้งนี้ นอกจากเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วสถานศึกษาต้องเปิดเผย รายงานนั้นต่อสาธารณชนด้วย รายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษานี้จะนำไปเป็นฐานข้อมูลและหลักฐานยืนยันการพัฒนาสถานศึกษาสำหรับรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกด้วย สถานศึกษาสามารถกำหนดรูปแบบของรายงานประจำปีได้ตามความเหมาะสม โดยใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายนำเสนอทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สารสำคัญอาจแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) ผลการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ 4) สรุปผลการพัฒนาและการนำไปใช้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 28)

การจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา หมายถึง การจัดทำรายงานการพัฒนารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมาที่เป็นผลมาจากการดำเนินงานทั้งหมดของสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและนำเสนอรายงานแก่ผู้เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ข : 7)

วัตถุประสงค์การจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา ก็เพื่อนำเสนอผลการพัฒนารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน และเพื่อเป็นฐานข้อมูลของสถานศึกษาในการจัดทำแผนพัฒนารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป และเป็นฐานข้อมูลสำหรับรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ข : 7)

ประโยชน์การจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ข : 7 - 8) มีดังนี้

1. สถานศึกษามีฐานข้อมูลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งในด้านจุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนา โอกาส และข้อจำกัด นำไปใช้ประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในปีถัดไป
2. สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศเชิงประจักษ์ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานเพื่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน
3. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้รับทราบผลการพัฒนา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาทั้งในส่วนที่ดีและส่วนที่ควรพัฒนา โดยมีการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง และให้การช่วยเหลือ สนับสนุนอย่างเหมาะสม
4. หน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีฐานข้อมูลในการกำหนดนโยบายการพัฒนารจัดการศึกษาทั้งระดับประเทศ และระดับเขตพื้นที่
5. สถานศึกษาใช้รายงานประจำปีเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายใน โดยหน่วยงานต้นสังกัด และการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

การเขียนรายงานประจำปีของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถกำหนดรูปแบบรายงานประจำปีของสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสม โดยใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายนำเสนอ ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สารระสำคัญอาจแบ่งออกเป็น 4 ตอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ข : 11 - 20) ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. ข้อมูลทั่วไป ระบุชื่อ โรงเรียน ที่ตั้ง สังกัด หมายเลข โทรศัพท์ e-Mail ระดับการศึกษาที่เปิดสอน เขตพื้นที่บริการ เนื้อที่ ประวัติโรงเรียน โดยย่อ และแผนที่โรงเรียน
2. ข้อมูลผู้บริหาร ระบุชื่อและข้อมูลของผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ โรงเรียนกรณีโรงเรียนสังกัดอื่นสามารถปรับข้อมูลให้ตามกับสภาพได้ตามความเหมาะสม
3. ข้อมูลนักเรียน ระบุจำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการ จำนวนนักเรียนทั้งหมด จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นที่สอน นักเรียนเรียนร่วมที่มีความบกพร่องทางร่างกายสติปัญญา นักเรียนปัญญาเลิศ นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ อัตราส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียน สถิติการออกกลางคัน นักเรียนที่เรียนซ้ำชั้น และนักเรียนที่จบหลักสูตร
4. ข้อมูลครูและบุคลากร ระบุจำนวนครูและบุคลากรจำแนกตามวุฒิทางการศึกษา อายุ วิชาเอก วิชาที่สอน/ชั้น สถิติการอบรม การพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษา และข้อมูลครูอัตราจ้าง
5. ข้อมูลอาคารสถานที่ ระบุจำนวนอาคารเรียน อาคารประกอบ
6. ข้อมูลงบประมาณ ระบุงบประมาณที่ได้รับ - จ่ายเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา
7. ข้อมูลสภาพชุมชน โดยรวม ระบุอาชีพ ศาสนา รายได้ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง แนวโน้มความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน
8. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ระบุโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
9. แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบุขนาดห้องสมุด จำนวนหนังสือในห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ จำนวนคอมพิวเตอร์ แหล่งติดตั้งอินเทอร์เน็ต แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น
10. ผลงานดีเด่นในรอบปีที่ผ่านมา ระบุผลงานดีเด่นของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู นักเรียน และโครงการ/กิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จ
11. ผลการประเมินคุณภาพภายในรอบที่ผ่านมา
 - 11.1 ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ระบุผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ข้อเสนอแนะ จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาของปีการศึกษาที่ผ่านมา
 - 11.2 ผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยหน่วยงานต้นสังกัด พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนา
12. ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ผ่านมา ระบุผลการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบที่ผ่านมา รวมทั้งข้อเสนอแนะ จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนา
13. ข้อเสนอแนะจากผลการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก ระบุรายละเอียด

14. สรุปสภาพปัญหา จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ระบุสภาพปัญหา จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาจากผลการวิเคราะห์สภาพของสถานศึกษาโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

1. การบริหารจัดการศึกษา ระบุรายละเอียด โครงสร้างและหลักการบริหาร
2. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ระบุรายละเอียด
3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ระบุการดำเนินงาน การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะ จากการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกการส่งเสริมจุดเด่น โอกาส การแก้ไขจุดที่ควรพัฒนาและปัญหาอุปสรรคที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ ของสถานศึกษาที่นำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
4. กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ระบุรายละเอียด
5. การดำเนินงานตามกลยุทธ์ของสถานศึกษา ระบุความสัมพันธ์ของกลยุทธ์งาน/โครงการ/กิจกรรม เป้าหมายที่สนองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษาตามงาน/โครงการ/กิจกรรมในแผนปฏิบัติการประจำปี และตามนโยบาย/กิจกรรมพิเศษ

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

1. ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
 - 1.1 ผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี
 - 1.2 ผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมตามนโยบายพิเศษ
2. ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 2.1 ระดับการศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. สรุปผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 3.1 ระดับการศึกษาปฐมวัย
 - 3.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา
 - 4.1 ระดับการศึกษาปฐมวัย

ผลพัฒนาการเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 - 3

4.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- ทุกระดับชั้น
- 4.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 4.2.2 ผลการทดสอบระดับชาติ (NT : National Test, O-NET : Ordinary National Educational Test)
- 4.2.3 ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับเขตพื้นที่ (LAS : Local Assessment System)
- 4.2.4 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 4.2.5 ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน
- 4.2.6 ผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 4.2.7 ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ตอนที่ 4 สรุปผลการพัฒนาและการนำไปใช้

ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ถือเป็นข้อมูลสารสนเทศสำคัญที่สถานศึกษาจะต้องนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสรุปนำไปสู่ การเชื่อมโยงหรือสะท้อนภาพความสำเร็จกับแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (3 - 5 ปี)

การสรุปผลการพัฒนาและการนำไปใช้

- สรุปผลการดำเนินงานในภาพรวม
ระบุผลการดำเนินงาน โครงการ/กิจกรรมทั้งที่เป็นผลสำเร็จและไม่สำเร็จตามเป้าหมาย พร้อมทั้งระบุปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้สำเร็จหรือไม่สำเร็จ
- จุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา
ระบุจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและด้านมาตรการส่งเสริม
- แนวทางการพัฒนาในอนาคต
ระบุปัญหาและความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนาจากข้อค้นพบ โดยระบุโครงการ/ กิจกรรมและวิธีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ เพื่อกำหนดใน แผนปฏิบัติการประจำปีในปีต่อไป
- ความต้องการและการช่วยเหลือ
ระบุความต้องการ การช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และอื่น ๆ

สรุปได้ว่า การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในนั้น สถานศึกษารวบรวมข้อมูลสารสนเทศ วิเคราะห์ และแปลผล ให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ ตรงตามสภาพมาตรฐานของสถานศึกษา เพื่อจัดทำรายงานประจำปี ได้อย่างเหมาะสม เข้าใจง่าย ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นชอบและรับรองผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และรายงานประจำปีต่อผู้เกี่ยวข้อง หน่วยงานต้นสังกัด

การจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นความยั่งยืนของการดำเนิน โครงการ/ กิจกรรมตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้น อย่างสม่ำเสมอ มีการใช้ผลการประเมินคุณภาพภายในผลการตรวจสอบคุณภาพ ผลประเมินอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นฐานวางแผนพัฒนาทุกระยะหรือทุกรอบการพัฒนา กระบวนการพัฒนาคุณภาพ การศึกษานั้น สถานศึกษาต้องยึดคุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐาน การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเอง จัดระบบและโครงสร้างที่เหมาะสม วางแผนและดำเนินงานตามแผนด้วยจิตสำนึกที่ว่า การพัฒนา คุณภาพการศึกษาเป็นภาระงานปกติที่ทุกคนจะต้องรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน การดำเนินงาน มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลถึงคุณภาพผู้เรียนทั้งสถานศึกษา การทำให้คุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้น สถานศึกษาควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 ช : 29 - 30)

1. สร้างจิตสำนึก การพัฒนาให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา โดยถือว่าการ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นวัฒนธรรมการทำงานปกติ ของสถานศึกษา

2. กำหนดมาตรฐานการศึกษาที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของสถานศึกษาอย่างเด่นชัด เพื่อสร้าง ความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา ร่วมกันจัดระบบและโครงสร้างที่เหมาะสม วางแผนและดำเนินงาน ตามแผนโดยเน้นระบบคุณภาพ มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามรอบระยะเวลา ที่เหมาะสมและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

3. นำผลประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาจากการประเมินตนเองหรือจาก หน่วยงานต้นสังกัดไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการใช้ข้อมูลและ สารสนเทศอย่างชาญฉลาด

4. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยครู และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ รู้จักพัฒนาตนเอง ใฝ่เรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ตลอดเวลา เกิดทีมผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ

อย่างหลากหลายจนได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรอื่น ๆ มีนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องดำเนินงานตามแนวทางการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยมีแนวคิดการดำเนินงานที่น่าสนใจและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย เช่น กระบวนการพัฒนาโดยการใช้ข้อมูลอย่างชาญฉลาด (Data Wise Improvement Process) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Networking) และการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ (Evaluation Utilization) เป็นต้น ซึ่งการนำแนวคิดเหล่านี้ไปดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ของสถานศึกษา มิใช่เป็นการเพิ่มภาระงานที่มากขึ้น แต่เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้โรงเรียนมีระบบหรือวิธีการที่จะพัฒนาโรงเรียนตามวงจรคุณภาพ PDCA โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นฐานในการขับเคลื่อนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 จ : 4)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA ในขั้นการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน (Check) เป็นขั้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นข้อมูลเชื่อมโยงไปสู่ขั้นการปรับปรุงพัฒนา (Act) เพื่อเป็นพื้นฐานในขั้นการวางแผนพัฒนา (Plan) ทำให้วงจรคุณภาพ PDCA ขับเคลื่อนไปครบวงจรคุณภาพและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในขั้นการปรับปรุงพัฒนา (Act) นั้นมีความหมายเป็น 2 นัย กล่าวคือ นัยแรก ถ้าพบว่าผลการประเมินคุณภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ก็รักษาวิธีปฏิบัติ (Good Practice) ไว้ แล้วนำมาจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard) ของสถานศึกษา ส่วนนัยที่สอง ถ้าผลการประเมินไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ต้องนำผลการประเมินมาพิจารณา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เพื่อการวางแผนปรับปรุงพัฒนา (Plan) ในปีต่อไป รวมทั้งเรื่องที่ไม่เป็นปัญหาที่ต้องพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามกลไกของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่จะขับเคลื่อนสู่การปรับปรุงพัฒนาตามวงจรคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 จ : 5)

การนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวคิดหนึ่งสำหรับการปฏิบัติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่แล้ว สถานศึกษาจะใช้กระบวนการของวงจร PDCA ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมายการจัดการศึกษาของสถานศึกษา วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในที่นี้ก็คือมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งจะช่วยให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางในการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ คือการนำผลการประเมินด้านต่างๆ ของสถานศึกษามาใช้ในการกำหนดแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้มีความสอดคล้อง เหมาะสม และทันกับสถานการณ์

ปัจจุบัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมายการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้แน่นอน ผลการประเมินของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นสารสนเทศ ดังนั้น สถานศึกษาควรนำผลการประเมินทั้งผลการประเมินคุณภาพภายในและผลการประเมินคุณภาพภายนอกมาพิจารณาร่วมกันเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ แล้วนำผลการประเมินดังกล่าวมาพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 จ : 4)

การนำสารสนเทศจากการประเมิน ไปใช้ประโยชน์สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ประเมิน การนำไปใช้สนับสนุนยืนยันการตัดสินใจ และการนำไปใช้เชิงปฏิบัติการ ดังนั้น ผู้ใช้ผลการประเมินต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับระดับของงาน ซึ่งรูปแบบการนำผลการประเมินไปใช้มี 4 รูปแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 จ : 39 - 40) ดังนี้

1. การใช้ผลการประเมินในเชิงความคิด เป็นการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อจุดประกายความคิดหรือสะท้อนความคิดของผู้เกี่ยวข้องต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งที่มุ่งประเมินมากขึ้น โดยไม่ได้นำผลการประเมินไปสู่การตัดสินใจโดยตรง เพื่อการจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

2. การใช้ผลการประเมินในเชิงตรวจสอบยืนยัน เป็นการนำผลการประเมินไปใช้เป็นเหตุผลสนับสนุน หรือยืนยันผลการตัดสินใจในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทำให้แนวทาง/นโยบายที่เลือกใช้นี้มีน้ำหนักและมีความถูกต้อง เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3. การใช้ผลการประเมินให้เชิงสัญลักษณ์ เป็นการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือติดตาม กำกับ หรือควบคุมการประเมินว่าได้มีการดำเนินงานตามแนวทาง ระเบียบขั้นตอนที่กำหนดไว้ เพื่อให้กระบวนการประเมินมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ

4. การใช้ผลการประเมินในเชิงปฏิบัติ เป็นการนำผลการประเมินไปใช้โดยตรงในทางปฏิบัติ ถือเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติงาน เพื่อทำให้เกิดผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามมา

สรุปได้ว่า การจัดทำมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องนั้น สถานศึกษานำผลการประเมินที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบความคิดในการดำเนินงานของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี โครงการ กิจกรรม การกำกับ ติดตาม และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

แอคเซอร์ (Acher. 1995 : 192-197) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับบริษัทที่เกี่ยวข้องกับระบบคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางให้โรงเรียนสามารถนำไปเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ผลการวิจัย พบว่า ระบบคุณภาพการศึกษา (The Education Quality : EQS) ซึ่งมีลักษณะ คือ รูปแบบระบบประกันคุณภาพและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบประกันคุณภาพจะต้องปรับเปลี่ยนลักษณะสังคม 3 ประการ คือ ความรอบรู้ การปรับเปลี่ยนและการปฏิรูป จึงจะทำให้ห้องค์การมีการพัฒนาทั้งในด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพการศึกษามีความสมบูรณ์ ชัดเจนสอดคล้องและเป็นแนวทางสำคัญต่อองค์กรและการเปลี่ยนแปลงของนักวิชาการได้กรอบแนวคิดของการเปลี่ยนแปลงระบบงาน

บั๊ก (Bugg. 2000 : Abstract) ได้ทำวิจัยเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในมลรัฐอิลลินอยซ์ วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของคณะกรรมการการศึกษาของรัฐในโครงการประกันคุณภาพการศึกษาและพัฒนาแผนที่ใช้เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐ การศึกษาครั้งนี้เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตที่โรงเรียนสองแห่งใช้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่า ก่อนที่จะมีการนำการประกันคุณภาพและแผนพัฒนามาใช้โรงเรียนทั้งสองแห่งยังไม่ได้ใช้ระเบียบโครงสร้างในการปรับปรุงโรงเรียน โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพเพื่อเป็นการกระตุ้นการพัฒนาโครงสร้างการจัดระเบียบของโรงเรียนในขณะที่โรงเรียนในเมืองไม่สามารถทำตามกระบวนการได้สำเร็จ การประกันคุณภาพมีผลดีต่อแผนการสอนในโรงเรียนทั้งสองแห่ง การประกันคุณภาพประสบความสำเร็จในเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุง โครงร่างของการประกันคุณภาพสามารถช่วยโรงเรียนในการพัฒนาวัฒนธรรม การปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยในประเทศ

ธนิตย์ ไชยแก้ว (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานประกันภายในของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 2 โดยภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพอยู่ในระดับมาก โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันจะมีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ เชฟเฟ พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลาง

มีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในแตกต่างกับโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

นิกร ศรีสุพัฒน์ (2550 : 62 - 67) ได้ทำวิจัยเรื่องศึกษาสภาพการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 มีสภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ด้านการจัดทำแผนพัฒนา มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีการดำเนินการน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศและการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ส่วนผลการศึกษาปัญหาในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาปัญหาในการดำเนินงานเป็นรายด้าน 3 อันดับแรกคือ ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา รองลงมาคือด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษาและด้านจัดระบบบริหารและสารสนเทศตามลำดับ

วิระศักดิ์ เชื้อเจ็ดตน (2550 : 74) ได้ทำวิจัยเรื่องการบริหารจัดการตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามทัศนของผู้บริหารในอำเภอเวียงป่าเป้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า ในการดำเนินการบริหารจัดการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและตรวจสอบประเมินคุณภาพการศึกษา โดยจะมีการสร้างความตระหนัก ให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วน ทุกฝ่าย เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมนึก อินหวัน (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอแม่เมาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอแม่เมาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรมีการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรทุกฝ่าย โดยการประชุม การจัดอบรม มีการวางแผนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารต้องส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนได้ทำงานอย่างเต็มความสามารถและทำงานอย่างมีความสุข รวมทั้งต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรในการปฏิบัติงาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน นิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอ

สุริยศักดิ์ ประทุมรัตน์ (2551 : 152 - 154) ได้ทำวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับสภาพและปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน พบว่า สภาพและปัญหาโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำแนกตามลักษณะการเปิดสอนพบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โดยรวมแตกต่างกัน ส่วนปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสอน นันแก้ว (2552 : 61 - 62) ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

พัชรินทร์ เพียรราษฎร์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุทธชัย น้อยทรง (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหารอยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ข้าราชการครูที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่งต่างกัน โรงเรียนประเภทต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน ข้าราชการครูที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่งต่างกัน โรงเรียนประเภทต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ธนาวุฒิ ส่องแสง (2553 : 111) ได้ทำวิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

องค์การ วงศ์เรือง (2553 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 โดยรวมและรายด้านพบว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 โดยรวมและรายด้านพบว่ามีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย

นิรชา ชัยศิริรัตนดำรง (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ในอำเภอธาตุพนม ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ในอำเภอธาตุพนม จำแนกประเภทของโรงเรียน และขนาดของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

อัศคพัฒน์ อุดมพัฒน์ (2554 : 58 - 59) ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชน จำแนกตามตำแหน่ง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวมาสรุปได้ว่าสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่ดีที่สุดจะต้องเป็นระบบที่พัฒนาให้เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และบุคลากรทุกคน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด โดยใช้กรอบแนวคิดตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี